

K postoupení pohledávky, postoupení smlouvy a uzavírání tzv. splátkových dohod podle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru

Předpis

- zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (**ZSÚ**)
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS (**CCD**)
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010 (**MCD**)

Otázka č. 1

Postoupení pohledávky a postoupení smlouvy

Potřebuji oprávnění k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ v případě, když je na mne postoupena pohledávka ze spotřebitelského úvěru nebo postoupena smlouva o spotřebitelském úvěru, případně se jedná o jinou pohledávku než úvěrovou (elektřina, plyn, či cokoliv jiného)?

Ustanovení

- **§ 2 odst. 1, § 3 odst. 1 písm. a), b) ZSÚ**

Odpověď

V případech postoupení pohledávky ze spotřebitelského úvěru nebo pohledávky z jiného než úvěrového závazku na jiný subjekt není povinností tohoto subjektu mít oprávnění dle ZSÚ za předpokladu, že jeho činnost nenaplnuje znaky poskytování spotřebitelského úvěru uvedené v § 3 odst. 1 písm. a) ZSÚ, event. znaky zprostředkování spotřebitelského úvěru uvedené v § 3 odst. 1 písm. b) ZSÚ.

Postupník (tzn. ten, komu je pohledávka postupována), který se stal věřitelem pohledávky ze spotřebitelského úvěru, případně z jiného než úvěrového závazku, může postoupenou pohledávku spravovat a vymáhat. Tato činnost se nepovažuje za poskytování spotřebitelského úvěru, pokud v rámci této činnosti nejsou uzavírány dohody, které spadají do působnosti ZSÚ (viz odpovědi na otázky č. 2 - 5). Výkon práv a plnění povinností ze smlouvy o spotřebitelském úvěru spadá podle § 3 odst. 1 písm. a) bod 5 ZSÚ pod vymezení poskytování úvěru pouze tehdy, provádí-li je poskytovatel. Nevykonává-li tedy postupník danou činnost takovým způsobem, aby naplnil zákonnou definici poskytování, případně zprostředkování spotřebitelského úvěru, nebude ke své činnosti potřebovat oprávnění dle ZSÚ.

V této souvislosti je třeba upozornit, že v případě postoupení pohledávky ze spotřebitelského úvěru není jejím postoupením dotčen charakter závazku jako závazku ze spotřebitelského úvěru, tj. spotřebitel má vůči postupníkovi stejná práva, jaká mu ZSÚ přiznává vůči poskytovateli. Věřitelem se dle § 3 odst. 2 písm. a) ZSÚ rozumí poskytovatel nebo osoba, která nabyla pohledávku za spotřebitelem ze smlouvy o spotřebitelském úvěru. ZSÚ pak v některých ustanoveních poukazuje přímo na věřitele, a to například v ustanovení o předčasném splacení spotřebitelského úvěru dle § 117 ZSÚ či v ustanovení o omezení plateb souvisejících s prodloužením spotřebitele dle § 122 ZSÚ.

Obdobný přístup k osobě postupníka jako v případě postoupení pohledávky bude i v případě postoupení smlouvy. I v těchto případech bude rozhodující, zda činnost, kterou postupník vykonává, naplňuje znaky regulované činnosti dle ZSÚ. V případě postoupení smlouvy o spotřebitelském úvěru je třeba brát v úvahu i skutečnost, zda poskytovatel spotřebitelského úvěru již poskytl spotřebitelský úvěr před postoupením smlouvy, či nikoliv. V případech, kdy po postoupení smlouvy o spotřebitelském úvěru má povinnost spotřebitelský úvěr poskytnout (poskytovat) postupník, bude zapotřebí, aby i postupník byl oprávněn k poskytování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ.

Otázka č. 2

Vymáhání pohledávky

Potřebuji oprávnění k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ v případě, kdy vymáhám pohledávky ze spotřebitelského úvěru nebo z jiné smlouvy jménem a na účet původního věřitele?

Ustanovení

- § 2 odst. 1, § 3 odst. 1 písm. a), b) ZSÚ

Odpověď

V případě prostého vymáhání pohledávky (ať už se jedná o pohledávku ze spotřebitelského úvěru nebo o pohledávku jinou, např. za odběrateli plynu, elektřiny) jménem a na účet původního věřitele spočívající pouze v upomínání spotřebitele, uplatnění pohledávek u soudu, aniž by docházelo k uzavírání dohod, které zcela spadají do působnosti ZSÚ (viz odpovědi na otázky č. 3 - 5), se nejedná o regulovanou činnost dle ZSÚ a v takovém případě není třeba povolení k činnosti podle ZSÚ.

Na správu majetku spočívající ve vymáhání pohledávek včetně jejich příslušenství, pokud se nejedná o uzavírání dohod spadajících zcela do působnosti ZSÚ (viz odpovědi na otázky č. 3 - 5), nelze nahlížet jako na podnikatelskou činnost vyžadující oprávnění k poskytování či zprostředkování spotřebitelského úvěru.

Stejný přístup se uplatní i v případě osob, kterým zanikne živnostenské oprávnění k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru, aniž by získaly oprávnění dle ZSÚ. Pozbytím živnostenského oprávnění zůstávají nedotčena práva k poskytnutým peněžním prostředkům i povinnosti poskytovatele vůči spotřebiteli, nejde-li však o povinnost poskytnout na základě uzavřené smlouvy o spotřebitelském úvěru další peněžní prostředky (opětovné poskytování peněžních prostředků u revolvingových úvěrů by po zániku živnostenského oprávnění tedy již možné nebylo).

Otázka č. 3

Dohoda o odložení platby - stávající dluh dále nenarůstá

Potřebuji oprávnění k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ v případě, kdy se spotřebitelem uzavřu dohodu o odložení platby, přičemž spotřebitel neplatí nic za samotné odložení ani po dobu odložení nenabíhají žádné další platby?

Ustanovení

- § 2 odst. 1, § 5 odst. 1 písm. c), § 5 odst. 3 ZSÚ

Odpověď

Odložení platby ať již splatných nebo v budoucnu splatných splátek, které nevede k jakémukoliv navýšení celkové částky splatné spotřebitelem (tedy spotřebitel nic neplatí nejen za samotné odložení, ale ani po dobu odložení nenabíhají žádné další povinné platby – smluvní úroky, úroky z prodlení, náklady vymáhání, smluvní pokuty či cokoliv dalšího), představuje výjimku dle § 5 odst. 1 písm. c) ZSÚ případně dle § 5 odst. 3 ZSÚ.

Podle § 5 odst. 1 písm. c) ZSÚ se na spotřebitelský úvěr v podobě bezplatného odložení platby stávajícího dluhu použijí pouze vybraná ustanovení ZSÚ, a to pouze § 1 až 4, § 122 až 124 a § 168 ZSÚ.

Podle § 5 odst. 3 ZSÚ se na spotřebitelský úvěr poskytnutý bez úroku a jakékoli úplaty jiné než úhrady účelně vynaložených nákladů přímo spojených se zajištěním spotřebitelského úvěru použijí pouze § 1 až 4, § 122 až 124 a § 168 ZSÚ.

V obou těchto případech není potřeba, aby subjekt uzavírající takovou dohodu se spotřebitelem byl oprávněn k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ, a to bez ohledu na to, zda se odkládá dluh úvěrový nebo jiný (dluh za elektřinu, plyn, či cokoliv jiného). Na tyto spotřebitelské úvěry se použije pouze omezená působnost ZSÚ.

Otázka č. 4

Dohoda o odložení platby – stávající dluh dále narůstá

Potřebuji oprávnění k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ v případě, kdy se spotřebitelem uzavře dohoda o odložení platby stávajícího dluhu, přičemž tento dluh bude nadále narůstat?

Ustanovení

- **§ 2 odst. 1, § 5 odst. 1 písm. c), § 5 odst. 4 ZSÚ**

Odpověď

Případy, v nichž z uzavřené dohody o odložení platby vyplývají pro spotřebitele náklady (tj. dohody, které nespádají pod otázku č. 3), je možno rozčlenit do dvou kategorií, přičemž právě rozdílné okolnosti případů budou určovat jejich právní kvalifikaci.

Dále je možno rozlišovat speciální skupinu dohod, které se ale týkají odložení plateb dluhu pouze z úvěrových smluv (viz odpověď na otázku č. 5).

Následující odstavce uvádí jednotlivé modelové situace a jejich právní kvalifikaci.

1. Přírůstky dluhu jsou stanoveny v původní smlouvě

V souladu s rozsudkem Soudního dvora Evropské unie ve věci C-127/15¹, lze za bezplatné odložení platby stávajícího dluhu ve smyslu § 5 odst. 1 písm. c) ZSÚ [resp. dle čl. 2 odst. 2 písm. j) CCD a čl. 3 odst. 2 písm. f) MCD] považovat i takové dohody, ve kterých se spotřebitel zaváže k placení celé částky dlužné jistiny a k zaplacení úroků nebo nákladů, které byly stanoveny v původní smlouvě (např. smluvní pokuty, náklady vymáhání).

Samotné uzavření dohody o odložení platby stávajícího dluhu přitom není spojeno s žádnou zvláštní platbou spotřebitele. V takovýchto případech by se na uvedené dohody vztahovala omezená působnost podle § 5 odst. 1 písm. c) ZSÚ, tedy použití pouze § 1 až 4, § 122 až 124 a § 168 ZSÚ a osoby uzavírající tyto dohody se spotřebiteli by nemusely disponovat oprávněním podle ZSÚ.

Stanovením úroků nebo nákladů v původní smlouvě však není uvedení pouze rámcové možnosti jejich účtování v případě prodlení spotřebitele. Navíc je nutné vzít v úvahu, že požadavek na uvedení důsledků prodlení spotřebitele v původní smlouvě vyplývá v případě smluv o spotřebitelském úvěru přímo z § 106 odst. 1 písm. l) ZSÚ.

2. Přírůstky dluhu jsou vyšší, než by byly na základě původní smlouvy

V případě, kdy osoba uzavře se spotřebitelem dohodu, kterou se odkládá platba stávajícího dluhu a spotřebitel je povinen na základě této nové dohody hradit úroky nebo náklady, které nebyly stanoveny v původní smlouvě nebo jsou tyto vyšší, než bylo stanoveno v původní smlouvě, a dohoda nespĺňuje ani podmínky stanovené v § 5 odst. 4 ZSÚ (podrobněji viz odpověď na otázku č. 5), je na takovou dohodu třeba pohlížet jako na zcela nový spotřebitelský úvěr, který spadá zcela do působnosti ZSÚ.

Osoby uzavírající se spotřebiteli takovéto dohody či takové dohody zprostředkující musí disponovat příslušným oprávněním dle ZSÚ.

¹V rozsudku ze dne 8. prosince 2016 Soudní dvůr Evropské unie mj. konstatoval, že článek 2 odst. 2 písm. j) CCD musí být vykládán v tom smyslu, že ujednání o splátkách úvěru, které je uzavřeno v návaznosti na prodlení spotřebitele mezi spotřebitelem a věřitelem prostřednictvím společnosti zabývající se vymáháním pohledávek, není „bezplatné“ ve smyslu tohoto ustanovení, pokud se v něm spotřebitel zaváže k placení celé částky tohoto úvěru a k zaplacení úroků nebo nákladů, které nebyly stanoveny v původní smlouvě, podle níž byl uvedený úvěr poskytnut.

Otázka č. 5

Dohoda o odložení platby dluhu z původní úvěrové smlouvy za účelem odvrácení řízení o nárocích věřitele - stávající dluh dále narůstá

Potřebuji oprávnění k poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ v případě, kdy za účelem odvrácení řízení o nárocích věřitele uzavřu se spotřebitelem dohodu o odložení platby, přičemž stávající dluh bude nadále narůstat?

Ustanovení

- § 2 odst. 1, § 5 odst. 4 ZSÚ

Odpověď

V situacích, ve kterých nelze použít úpravu stanovenou v § 5 odst. 1 písm. c), případně § 5 odst. 3 ZSÚ, tj. výše zmiňované bezplatné odložení platby stávajícího dluhu respektive úvěr poskytnutý bez úroku a jakékoli úplaty jiné než úhrady účelně vynaložených nákladů přímo spojených se zajištěním spotřebitelského úvěru, a s tím související omezenou působností ZSÚ (blíže viz odpověď otázku č. 3 a 4), je možno za splnění určitých předpokladů použít další úpravu omezené působnosti ZSÚ. Jedná se o úpravu uvedenou v § 5 odst. 4 ZSÚ, která se však může týkat pouze dohod, jimiž se mění původní úvěrové smlouvy (předmětné ustanovení je transpozicí čl. 2 odst. 6 CCD² a v souladu s obsahem tohoto článku je nutné jej vykládat) a nedopadá tak na odložení plateb dluhu z jiných než úvěrových smluv.

V případech, kdy subjekt uzavře se spotřebitelem dohodu o odložení platby splatných nebo v budoucnu splatných splátek za účelem odvrácení řízení o nárocích věřitele v důsledku prodlení nebo hrozícího prodlení³ spotřebitele a v této dohodě se zaváže hradit úroky nebo náklady, které nebyly stanoveny v původní smlouvě nebo jsou tyto vyšší, než bylo stanoveno v původní smlouvě, porovnává se výhodnost původní úvěrové smlouvy s takovou dohodou o odložení platby.

Za předpokladu, že smluvní ujednání jsou ve svém souhrnu pro spotřebitele alespoň stejně výhodná jako v původní úvěrové smlouvě, je možno použít § 5 odst. 4 ZSÚ, tedy na takovou dohodu se ZSÚ vztahuje pouze v omezeném rozsahu (použijí se pouze § 1 až 4, § 84, § 88 až 91, § 94, 97, § 99 odst. 3, 4 a 6, § 100 odst. 1 písm. b), odst. 2 až 4, § 101 odst. 2, § 102 odst. 1 a 4, § 104, 105, 108, 109, § 112 až 117 a § 120 až 177 ZSÚ). Smluvní ustanovení se zde posuzují ve svém souhrnu, tedy jako celek, a to jak z hlediska kvantitativního – např. porovnání RPSN, úrokové sazby, výše poplatků, tak kvalitativního - dodatečné zajištění, uzavření dohody se svolením k vykonatelnosti, nové typy smluvních pokut atd.

Subjekty uzavírající se spotřebiteli dohody, které splňují požadavky uvedené v § 5 odst. 4 ZSÚ, nemusí pro účely uzavírání těchto dohod disponovat oprávněním dle ZSÚ, avšak je povinností dotýčných subjektů, aby prokázaly, že dohody splňují všechny nezbytné podmínky pro uplatnění této omezené působnosti ZSÚ.

V případech, kdy při uzavření dohody o odložení platby nejsou splněny podmínky

² „Členské státy mohou stanovit, že pro úvěrové smlouvy, které stanoví možnost ujednání mezi věřitelem a spotřebitelem o odložení platby nebo metodách splácení, pokud je spotřebitel již v prodlení podle původní úvěrové smlouvy, se použijí pouze články 1 až 4, 6, 7 a 9, čl. 10 odst. 1, odst. 2 písm. a) až i), l) a r) a odst. 4 a články 11, 13, 16 a 18 až 32, jestliže a) je pravděpodobné, že by tato ujednání mohla odvrátit případné soudní řízení týkající se tohoto prodlení, a b) spotřebitel by tím nepodléhal méně výhodným podmínkám, než byly stanoveny v původní úvěrové smlouvě....“

³ Ustanovení § 5 odst. 4 ZSÚ výslovně uvádí pouze „v důsledku prodlení“. Použití § 5 odst. 4 ZSÚ i na případy hrozícího prodlení je dovozeno výkladem s ohledem na smysl a účel ZSÚ i směrnice CCD jako takové, které jsou založeny především na principu zodpovědného úvěrování a odpovědném jednání obou smluvních stran. Pokud spotřebitel sice zatím ještě v prodlení s placením jednotlivých splátek není, přesto je však s ohledem na změnu jeho situace (např. onemocnění, ztráta zaměstnání aj.) zřejmé, že se do prodlení v nejbližší době pravděpodobně dostane, je v souladu s cíli směrnice CCD, když spotřebitel sám začne situaci aktivně řešit a dohodne se s věřitelem na odkladu nebo na snížení splátek. Takovéto aktivní jednání spotřebitele na straně jedné by mělo být podpořeno ve vztahu k věřiteli umožněním použití volnějšího režimu pro sjednání takové dohody o odkladu splátek, i když ještě prodlení spotřebitele nenastalo, ale je vzhledem ke všem okolnostem zřejmé, že v nejbližší době nastane.

Tento výklad je též v souladu s obecnými pokyny Evropského orgánu pro bankovníctví [k prodlení a realizaci zástavy](#) (EBA/GL/2015/12).

pro uplatnění omezené působnosti dle § 5 odst. 4 ZSÚ, tj. toto není za účelem odvrácení řízení o nárocích věřitele nebo nehrozí prodlení spotřebitele, nebo smluvní ujednání nejsou ve svém souhrnu pro spotřebitele alespoň stejně výhodná jako v původní smlouvě, nevztahuje se na takovou dohodu omezená působnost ZSÚ a dotčený subjekt musí disponovat příslušným oprávněním dle ZSÚ.

Jak bylo již uvedeno výše, omezená působnost ZSÚ upravená v § 5 odst. 4 ZSÚ se týká pouze dohod, jimiž se mění původní úvěrové smlouvy. Toto ustanovení tak nedopadá na řešení dohod o odložení platby dluhu ze smlouvy, kterou se zajišťuje průběžné poskytování služby nebo dodávání zboží stejného druhu dle § 4 odst. 1 písm. b) ZSÚ (voda, plyn, elektřina atd.), které jsou sice zcela vyloučeny z působnosti ZSÚ, avšak z působnosti ZSÚ nejsou vyloučeny dohody o odložení platby dluhů plynoucích z tohoto typu smluv. V případech odložení platby dluhu z takovýchto smluv nelze použít § 5 odst. 4 ZSÚ.⁴ Toto ustanovení nedopadá ani na jiné dohody o odložení plateb dluhů vyplývajících z jiných závazků, než je úvěrová smlouva. V těchto případech se nejedná o žádnou výjimku z působnosti ZSÚ a je povinností dotčených subjektů disponovat příslušným oprávněním k činnosti dle ZSÚ [pokud by nebylo možné použít úpravu stanovenou v § 5 odst. 1 písm. c) ZSÚ, případně § 5 odst. 3 ZSÚ, viz odpověď na otázky č. 3 a 4].

Kontaktní osoba: David Vyhnálek, david.vyhnalek@cnb.cz
Datum: 8. 11. 2016, aktualizace dne 21. 12. 2016

⁴ Úvod § 4 ZSÚ by sice mohl svědčit o opaku, ale předmětné ustanovení je nutno vykládat v souladu s příslušnými ustanoveními CCD, která v čl. 3 písm. c) stanoví, že "úvěrovou smlouvou" se rozumí smlouva, na jejímž základě věřitel poskytuje nebo slibuje poskytnout spotřebiteli úvěr ve formě odložené platby, půjčky nebo jiné podobné finanční služby, s výjimkou smluv o průběžném poskytování služeb nebo dodávání zboží stejného druhu, kdy spotřebitel za tyto služby nebo zboží po dobu jejich poskytování nebo dodávání platí ve splátkách. Stejně tak recitál 12 předmětné směrnice uvádí, že „Smlouvy o průběžném poskytování služeb nebo o dodávání zboží stejného druhu, za které spotřebitel po dobu poskytování nebo dodávání platí ve splátkách, se mohou od úvěrových smluv, na něž se vztahuje tato směrnice, značně lišit co do zájmů dotčených smluvních stran a způsobu a předmětu plnění. Proto by mělo být upřesněno, že takové smlouvy se pro účely této směrnice nepovažují za úvěrové smlouvy. Mezi tyto druhy smluv patří pojistná smlouva, kdy se pojištění platí v měsíčních splátkách.“